

Asia: VN/238/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Elatustukilaki

Ovatko elatustukilain 11–12 §:t perusteluineen selkeät?

Kyllä ovat.

Yhden Vanhemman Perheiden Liiton koko lausunto on liitetty tämän lausuntopyynnön viimeiseen kohtaan.

Onko elatustukilain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko elatustukilain 34 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko elatustukilain 36 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Laki lapsen elatuksesta

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 8 d §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 a §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 13 b §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Onko lapsen elatuksesta annetun lain 17 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusavun suuruus määritellään lapsen yksilöllisen elatuksen tarpeen perusteella, mutta vanhemmat vastaavat lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Hallituksen esitykseen liittyvän palautteen ohella palautetta toivotaan myös kysymykseen siitä, tulisiko säätää vanhempien vahvemmassa velvoitteesta arvioida lapsen elatuksen tarvetta ja omaa elatuskykyään säännöllisesti, sekä, tähän liittyen, vanhemman velvollisuudesta ryhtyä toimiin elatusavun määrän tarkistamiseksi, jos tarve tarkistamiseen ilmenee. Jos kyllä, niin miten asiasta tulisi säätää?

-

Tulotietojärjestelmästä annettu laki

Onko tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n sisältö perusteluineen selkeä?

-

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista.

-

Onko teillä täydennettävää esityksen nykytilan kuvaukseen tai muuhun tekstiin?

-

Muut kommenttinne koskien esitystä.

Laissa lapsen oikeus elatukseen määritellään käsittävän lapsen kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämisen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä tästä aiheutuvat kustannukset. Yhden vanhemman Perheiden Liitto näkee, että hallituksen esitys eduskunnalle laiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta sisältää tärkeitä askeleita lapsen oikeuden turvaamiseen tiedostaen samalla, että se tähtää myös elatustukimenojen säästöihin.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto kannattaa Kelan oikeutta tarkastella elatusvelvollisten vanhempien tulotietoja elatustuen myöntämisen ja maksatuksen yhteydessä ja luovuttaa yksilöintitiedot hyvinvointialueelle. Järjestelmä varmistaa näin aiempaa paremmin, että lapsen oikeus elatukseen toteutuu, vaikka vanhemmat eivät kykenisi elatuksesta keskenään sopimaan tai vanhempi laiminlöisi elatustuen maksamisen. Yhden Vanhemman Perheiden Liiton mielestä järjestelmän toiminta vaatii, että lakiin kirjataan tietyin väliajoin suoritettavat määräaikaistarkastukset. Määräaikaisiin sopimuksiin tulee myös varmistaa mekanismi, joka ehkäisee katkokset elatuksen maksussa. Jos toinen elatusvelvollinen ei suostu määräaikaistarkistukseen, se ei saa johtaa siihen, että elatusvelvollisuus raukeaa. Edellisen elatussopimuksen tai -päätöksen tulee aina olla voimassa, kunnes seuraava saadaan voimaan tai lapsi täysi-ikäistyy.

Yhden vanhemman Perheiden Liitto näkee, että aloite sopimuksen muuttamiseksi ja vastuu sen varmistamisesta, että muutos todella tapahtuu, tulee olla viranomaisella. Julkisella vallalla on viime kädessä vastuu siitä, että lapsen oikeus riittävään elatukseen toteutuu. Pahimmillaan elatusapu tarjoaa lisäksi yhden mahdollisuuden eron jälkeiseen taloudelliseen väkivaltaan (STM:n raportteja ja muistioita 2025:12). Yhden Vanhemman Perheiden Liitto katsoo, että viranomaisaloitteinen ja -ohjattu elatussopimuksen muuttamisen prosessi voi parhaimmillaan vähentää vanhempien välisiä ristiriitoja ja taloudellista väkivaltaa, kun vastuu sopimuksen uusimisesta ei ole pelkästään vanhemmilla.

Yhden Vanhemman Perheiden Liiton mielestä hyvinvointialueen tulee esitettyä vakavammin velvoittaa elatusvelvolliset sopimaan elatussopimuksen muuttamisesta. Laissa tulee selkeästi osoittaa, kenelle nimetyille viranomaiselle vastuu hyvinvointialueilla kuuluu ja viranomaiselta tulee lähteä jämää viesti vanhemmille lapsen oikeudesta riittävään elatukseen. Sopimusta tehtäessä elatusta, lapsen tosiasiallisten kulujen jakautumista vanhempien välillä, vuoroasumista jne. tulee katsoa kokonaisuutena. Myös hyvinvointialueiden viranomaisilla tulee olla oikeus nähdä molempien elatusvelvollisten tulo- ja varallisuustiedot.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto kannattaa elatusvelvollisen vanhemman velvoitetta lähteä uudistamaan elatussopimus tai -päättös, jos hänen tulonsa ovat nousseet niin, ettei elatuskyky ole enää, aiemmin todetusti, puutteellinen. Tämän osalta Yhden Vanhemman Perheiden Liitto kannattaa selkeitä mittareita, joiden avulla sekä elatusvelvollinen itse että viranomainen voi luotettavasti arvioida velvoitteen realisoitumisajankohtaa. Mittarit voitaisiin sitoa elatusapulaskuriin, joka vuonna 2023 päivitettiin sopimaan paremmin myös vuoroasumistilanteisiin.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto tunnistaa riskin siitä, ettei elatusvelvollisella ole motivaatiota tehdä aloite asiassa, joka johtaa siihen, että hänen maksutaakkansa kasvaa. Yhden vanhemman perheiden liitto ehdottaa, että Ilmoittamisen laiminlyönnistä seuraisi jonkinlainen velvoitteen toteutumista varmistava ja samalla säästöjä lisäävä sanktio, esimerkiksi takaisinperintä (vrt. Kelan maksamat muiden tukien mekanismit.) Vanhempia on autettava ymmärtämään taloudellisen vastuun velvoittavuus ja merkitys sanktion lisäksi ero- ja perhepalveluiden ohjauksella. Hyvinvointialueiden ja KELA:N osalta on huolehdittava resurssien riittävydestä em. muutosten yhteydessä.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto näkee tarpeelliseksi lapsen elatuksen järjestelmän kokonaisuudistuksen. Uudistuksen keskiössä tulee olla lapsen elatuksen turvaaminen nykyistä paremmin. Erilaisia keinoja tulisi hyödyntää laajasti:

- Tiedon lisääminen oikeudesta elatusapuun ja mahdollisesti elatustukeen perheiden palveluiden ja lapsilisäpäättöksen yhteydessä.

- Elatustuen laskemisessa huomioidaan kokonaisvaltaisemmin lapsen ikä, erityistarpeet ja vanhempien elämäntilanteen muutokset: Elatusohjeeseen automaattiset korotukset esimerkiksi 7- ja 13-vuotissyntymäpäivinä, sillä lapsen elatuksen tarve kasvaa iän myötä. Määräaikaisiin sopimuksiin tulee varmistaa mekanismi, joka ehkäisee katkokset elatuksen maksussa sopimusten uusimisen välissä tai mahdollisten oikeudenkäyntien takia.
- Mekanismi, joka poistaa mahdollisuuden pitkittää ensimmäisen elatussopimuksen tekemistä vanhempien erotessa.
- Lapsen vuoroasumisen tunnistaminen ja tunnustamisen mahdollistava lainsäädäntö.
- Perheoikeudelliset tuomaristot turvaamaan riittävä osaaminen.
- Elatuksesta huolehtiminen on osa lapsen ja vanhemman välistä ihmissuhdetta. Jos vanhempi saa olla aktiivisesti mukana lapsen elämässä, hän todennäköisemmin kantaa taloudellista vastuuta lapsesta maksukykynsä mukaan. Perhe- ja eropalveluissa on tärkeä tukea eron jälkeistä vanhemmuutta sekä lapsen ja vanhemman läheisen suhteen pysyvyyttä. Vanhempia on autettava ymmärtämään taloudellisen vastuun velvoittavuus ja merkitys.
- Elatuksen uudistuksen keskittyminen vain elatusvelvollisen taloudellisen tilanteen tarkastamiseen ei riitä. Molempien vanhempien olosuhdemuutosten tarkastelu on lähtökohtaisesti kannatettavaa ja lapsen oikeutta elatukseen tukevaa.
- Elatusavun ja -tuen huomiotta jättäminen toimeentulotuen tulolaskennassa. Tällä hetkellä nämä huomioidaan tulona.

Lähde:

Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä. STM:n raportteja ja muistioita 2025:12

Rapeli Terhi
Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry - toiminnanjohtaja, Yhden
Vanhemman Perheiden Liitto ry